

компонентов фасилитивного потенціала характерным является благоприятное актуальное семейное положение по всем исследуемым признакам, нежели для лиц с низким уровнем фасилитивности.

Ключевые слова: ингибция, фасилитация, фасилитивный потенциал, семейные отношения, напряженность, тревожность, неудовлетворенность.

Mariia Kazanzhy,

*Doctor of Psychology, professor, Department of General and Differential Psychology,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
4, Fontanska Doroha Str., Odesa, Ukraine*

INFLUENCE OF CURRENT FAMILY STATUS ON INDIVIDUAL'S FACILITATIVE ABILITY

The article deals with the basic results of the research aimed at revealing interconnectedness between the specificity of the facilitative potential of individuals and general background of their emotional experiences associated with their position in the family. As a result of the theoretical analysis of existing data it has been revealed that a limited list of works includes studying the phenomenon of the facilitative ability in family sphere. A significantly greater number of scientific papers is related to studying the use of facilitation in the field of education and upbringing in educational institutions due to the degree of openness of the mentioned areas in terms of interaction between people, functions and tasks assigned to them by the society, as well as the level of formalization of relations in dyads "teacher-student" and "parent-child". As a result of the carried out empirical study it has been found that tension, anxiety and dissatisfaction in family environment are manifested in shifting the focus on oneself and one's own problems. It has been proved that the current family status is not connected with the personal facilitative potential but directly or indirectly affects the motivation of an individual and helping actions, promotion in the development of the personality both in the field of family relations and in the field of education and upbringing, which is especially important if a subject works in this field (teachers, educators, trainers and so forth). Thus, one can be an efficient facilitator even having own family problems but not in the area of family counseling and assistance, both with clients and with family and friends. It has been established that there is no link between the current family status of an individual and efficiency of performing facilitative actions in the fields with incomplete distribution of social roles, professional environment (except for socioeconomic specialties), friendly relations. According to the results of the study manifestations of the inhibiting ability are obviously not associated with peculiarities of the personal emotional experience concerning the position and relations in the family but this fact does not exclude the influence of the family on its intensity at earlier stages of development. It has been shown that individuals with high level of all components of the facilitative potential are characterized by a favorable current family status according to all investigated parameters.

Keywords: inhibition, facilitation, facilitative potential, family relations, tension, anxiety, dissatisfaction

Подано до редакції 02.06.2015

УДК: 159.922.72

Тетяна Анатоліївна Каткова,
старший викладач кафедри психології,
Надія Григорівна Фісіна,
студентка 4 курсу,

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького,
вул. Леніна, 20, м. Мелітополь, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА НА ПРОФЕСІЙНИЙ ВИБІР

У статті представлено результати теоретичного аналізу проблеми впливу спрямованості особистості на вибір професійної діяльності. У результаті аналізу літератури з проблеми дослідження спрямованості особистості, а також у результаті вивчення типів професій та специфіки професійного самовизначення і проведеного дослідження було виділено особистісні характеристики, необхідні для успішного вибору професійної діяльності.

Ключові слова: діяльність людини, задоволеність працею, спрямованість особистості, ціннісні орієнтації, професійна діяльність, професійне самовизначення.

Постановка проблеми. Вибір професії та професійне навчання старшокласника пов'язані з цілою низкою проблем, рішення яких неможливе без участі батьків, педагогів та психологів. Людина розглядається як особистість, що володіє соціальною

якістю, яка виявляється в його професійній діяльності. Дійсна якість визначається такими ознаками: соціально позначеною метою діяльності; соціальним статусом і роллю; нормами і цінностями, що зумовлюють професійну поведінку; рівнем освіти

та спеціальної підготовки. Проблему спрямованості особистості відносять до однієї з найскладніших аспектів дослідження психіки.

Аналіз останніх публікацій. Під час аналізування літератури ми ознайомилися з різними тлумаченнями спрямованості особистості. Сукупність стійких мотивів, що орієнтують діяльність особистості, та тих, що не залежать від наявних ситуацій, називається спрямованістю особистості людини.

Незважаючи на різницю трактувань поняття «особистість», у якості її ведучої характеристики виділяють спрямованість. У різних концепціях спрямованість розкривається по-різному: як «динамічна тенденція» (С. Л. Рубінштейн), «смислоутворюючий мотив» (О. М. Леонтьєв), «домінуюче відношення» (В. М. Мясіщев), «основна життєва спрямованість» (Б. Г. Ананьєв), «динамічна організація суттєвих сил людини» (О. С. Прагнішвілі). Спрямованість особистості проявляється у світогляді, духовних потребах і практичних діях. Вона виявляється у вивченні цілої системи психічних властивостей та станів особистості: потреб, інтересів, схильностей, мотиваційної сфери, ідеалів, ціннісних орієнтацій, здібностей, характеру, вольових, емоційних, інтелектуальних особливостей [1].

Дійсно, спрямованість виступає як системоутворююча властивість особистості, яка визначає її психологічний склад. Саме в цій властивості визначаються цілі, заради яких діє особистість, її мотиви, її суб'єктивні відношення до різних боків дійсності: уся система її характеристик. У глобальному плані спрямованість можна оцінити як співвідношення того, що особистість отримує від суспільства, до того, що вона йому дає, вносить в його розвиток. У результаті аналізу літератури з проблеми дослідження спрямованості особистості, а також у результаті вивчення типів професій та специфіки професійного самовизначення старшокласника і проведеного дослідження були виділені особистісні характеристики, необхідні для успішного вибору професійної діяльності.

Наукове пояснення діяльності людини як суб'єкта праці можливе, по-перше, якщо відомі закономірні зв'язки між діяльністю індивіда та діяльністю суспільства. Відомо, що для успішної професійної діяльності необхідна наявність певних властивостей і якостей особистості. Для визначення того, яка спрямованість особистості має бути у суб'єкта діяльності, необхідно вивчити специфіку, умови та види психологічної діяльності, вивчити особливості прояву особистості суб'єкта діяльності, індивідуальні особливості.

Мета статті: розглянути спрямованість особистості старшокласника; дослідити взаємозв'язок спрямованості з типом професії, що обирає суб'єкт діяльності; визначити, чи сприяє наявність цього зв'язку успішному вибору професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Визначення спрямованості особистості того чи іншого працівника

має велике значення для практики кадрової роботи, оскільки від цього залежить ефективність підбору, розподілу та подальшого використання кадрів у діяльності. Спостерігаючи за поведінкою працівника, аналізуючи його психологію, необхідно з'ясувати його стійкі мотиви. Основна роль спрямованості особистості належить усвідомленим мотивам. Усвідомлюючи об'єкт потреби як мету, людина співвідносить свої власні цілі з цілями групи, до якої вона належить, вносить необхідні корективи в зміст своїх цілей чи маскує їх на випадок несумісності з метою суспільства [9].

Л. І. Божович та її співробітники прийшли до висновку, що спрямованість – не лише окрема риса особистості, а й той стрижень, який визначає її будову та характер розвитку. Дослідження дали можливість виділити три типи спрямованості: колективну, ділову та егоїстичну [2, с. 60].

Як правило, у працівників з особистісною спрямованістю визначається прагнення займати почесні посади. Їм здається, що вони працюють найкраще, ніж інші, та ніж насправді. Оточуючі сприймаються як суперники або як засіб для досягнення особистісного успіху. Якщо егоїстична спрямованість сполучається з діловими та громадськими інтересами, це забезпечує їй відносну стійкість та успішність. Працівники з особистісною спрямованістю часто незадоволені своїм положенням у колективі, претендують на більше, перебільшуючи свої здібності та не помічаючи власних недоліків. Працівники з громадською спрямованістю схильні зменшувати свої успіхи та недооцінювати ставлення співробітників до себе. Вони оптимістичні, активні, працелюбні, зацікавлені життям колективу.

В психології побудована та детально розроблена теорія мотивації досягнення успіхів у різних видах діяльності. Засновниками цієї теорії є американські вчені Д. Маклеланд, Д. Аткинсон та німецький вчений Х. Хекхаузен. Згідно з дослідниками, у людини є два різні мотиви, функціонально пов'язані з діяльністю, спрямованою на досягнення успіху: мотив досягнення успіху та мотив уникнення невдачі. Люди, які мотивовані на успіх, звичайно ставлять перед собою в діяльності деяку позитивну мету, досягнення якої може бути однозначно розцінено як успіх. Індивіди, орієнтовані на досягнення успіху, здатні правильно оцінювати свої можливості, успіхи та невдачі та звичайно обирають для себе професії, відповідні їхнім знанням та умінням. Людина, мотивована на успіх, проявляє більшу наполегливість у досягненні поставленої мети. Іншою важливою психологічною особливістю, яка впливає на досягнення успіхів, є вимоги, що ставляться людиною до самої себе. Той, хто надає до себе завищені вимоги, в більшій мірі намагається досягнути успіхів, ніж той, чий вимоги до себе невисокі. Не менш важливе значення для досягнення успіху та оцінки результатів діяльності має уявлення людини про притаманні їй здібності,

необхідні для вирішення задач. Установлено, що ті індивіди, які мають високу думку про наявність у них таких здібностей, у разі невдачі в діяльності менш переживають, ніж ті, хто вважає, що відповідні здібності в них розвинені слабо [10, с. 105].

Питання взаємозв'язку мотивів та цілей особистості з системою її психологічних відношень досліджувалось В. Н. Мясіщевим. Найбільш повно розглядає питання про мету в рамках теоретичних концепцій О. М. Леонтьєв, який співвідносить поняття «цілі» з поняттям «мотив». На його думку, в загальному потоці діяльності, яка утворює людське життя, повинні бути підкреслені, по-перше, окремі види діяльності – за критерієм мотивів, що їх спонукають, по-друге, дії, у тому числі процеси, які підкоряються свідомим цілям; по-третє, операції, що залежать від умов досягнення конкретної мети. Ці «одиночки» і утворюють зовнішню та внутрішню структуру діяльності. Мета тут виступає в якості середньої ланки, що пов'язує елементи три-ланкової структури мотиваційної сфери. З одного боку, вона підкорена мотиву діяльності, конкретизує його, з іншого – конкретизується сама в умовах, засобах здійснення окремих операцій. Одночасно мета має зовнішній практичний бік здійснення – цілеспрямовані дії. Детальніше аналізуючи зв'язок мотиву та цілі, О. М. Леонтьєв указує на існуючі між ними генетичні та функціональні різниці. Генетично мета та мотив не відповідають одне одному, оскільки мотив як образ предмету діяльності первісно притаманний будь-якому виду людської діяльності, а мета виникає у разі переходу до суспільного образу життя та суспільного поділу праці. З виникненням мети відбувається розщеплення насамперед злитих в мотиві функцій спонукання та спрямованості дійсності. «Функція спонукання, звичайно, повністю залишається за мотивом. Інша справа – функція спрямування: дії, що відбуваються, спонукаються її мотивом, але є спрямованими на мету» [5, с. 68].

Кожна з життєвих цілей значима не тільки у зв'язку з іншими цілями та цінностями особистості, але й сама по собі вона є самоцінністю. Те, що особистість надає перевагу тим чи іншим цілям, вважаючи їх на даний момент найбільш важливими, не означає, що вона відмовляється від реалізації останніх життєвих цілей чи вважає їх малоцінними.

Ціннісні орієнтації являють собою стійке відношення людини в купі матеріальних, соціальних та духовних благ та ідеалів, що виступають в якості предметів, мети та засобів для задоволення потреб життєдіяльності індивіду. Ціннісні орієнтації є показником рівня розвитку особистості, її свідомості та психології, в них узагальнені знання та життєвий досвід, накопичений особистістю в процесі соціалізації. Це той компонент структури особистості, який об'єднує та спрямовує помисли та почуття людини, у відповідності з яким вирішується багато життєвих питань [8].

Люди, задоволені своєю роботою, частіш за все задоволені й своїм життям взагалі. Одинокі, депресивні, тривожні, проблемні люди – ті, хто потребує допомоги психолога – частіш за все не задоволені своєю роботою, особливо якщо вони домохазяйки, студенти чи співробітники корпорації. Професійна фрустрація чи стрес, незадоволеність рішеннями чи професійним ростом є основним джерелом проблем для багатьох людей. Психологічне вивчення професійної діяльності пов'язано з проблемами психології особистості. Точніше, тут доцільно говорити про взаємозв'язок: з одного боку, особливості особистості суб'єкта діяльності виявляють дійсний вплив на процес та результати професійної діяльності, а з іншого боку – саме формування людської діяльності в значному рівні відбувається під час професійної діяльності та під її впливом [4].

Важлива роль самооцінки у професійній діяльності підтверджена рядом робіт. Загальна успішність діяльності негативно корелює з неадекватністю самооцінки та з її нестійкістю. Люди, які орієнтовані на успіх, більше керуються реалістичною оцінкою своїх шансів на успіх, тому вони ставлять перед собою помірні цілі та сподіваються більше на свої ділові якості, ніж на щасливий збіг зовнішніх обставин. Ті ж, хто орієнтований на невдачу, обирають чи непомірно завищений чи занадто занижений рівень вимог. Для них типовими є спади активності, відступу. Той, хто ставить перед собою завищені цілі, обрікає себе на постійну боротьбу з невдачами.

Спочатку, щоб звернутися до проблеми професійного самовизначення особистості у тому аспекті, який пов'язаний з вивченням спрямованості особистості на вибір професійної діяльності, необхідно розглянути питання про те, як ця спрямованість інтегрується в цілісну систему, з'єднуючи ціннісні орієнтації, життєві цілі та плани. В систему спрямованості входять й інші компоненти, серед яких, з одного боку, мрії, фантазії, які складають бажану, але не обов'язкову здійснену картину дійсності, а з іншого – тривоги та страхи, незадоволеність, які з великою ймовірністю можуть з'явитися в житті кожного працівника та яких, за можливістю, слід уникати [3, с. 256].

Однією з якостей вибору професійної діяльності є задоволеність працею. Задоволеність працею – це почуття того, що ви повністю розкриваєте в ній свої сили та здібності і що ваша діяльність явним чином оцінена оточуючими. Задоволеність роботою не приходить сама собою, а досягається у тому випадку, коли у вас закріплюється почуття власної гідності [4, с. 261].

Визначення спрямованості особистості того чи іншого працівника має найважливіше значення для практики кадрової роботи, оскільки від цього залежить ефективність праці.

Вибір професії – це не одноразовий акт, а процес, який складається з ряду етапів, тривалість яких залежить від зовнішніх умов та індивідуальних

особливостей суб'єкту вибору професії. З позиції особистісного підходу відокремлюють 4 стадії процесу професійного самовизначення:

– виникнення та формування професійних намірів та початкове орієнтування в різних сферах праці;

– професійне навчання як опанування обраної професії;

– професійна адаптація, що характеризується формуванням індивідуального стилю діяльності та включенням в систему виробничих та соціальних відносин;

– самореалізація в праці (часткова чи повна) – виконання чи невиконання тих очікувань, які пов'язані з професійною справою.

Усі працівники мають можливість розвивати свої індивідуальні та особистісні якості, підвищувати ефективність їх впливу на справи з причин, частина з яких помітна неозброєним оком, а інша частина залишається в туманному минулому, в них є також галузі недорозуміння здібностей. Увагу взагалі потрібно зосередити на тих фактах, які перешкоджають повній реалізації усіх особистісних можливостей. Вчиняючи таким чином, можна забезпечити швидкий прогрес та цей успіх дозволяє повірити в реальність змін у самому собі [7, с. 64].

Усі аспекти управління собою взаємопов'язані, але заради зручності ми досліджуємо проблему з чотирьох точок зору:

– підтримка фізичного здоров'я;

– раціональне розподілення сил;

– подолання труднощів;

– раціональне розподілення часу [6, с. 189].

Висновки. Вивчаючи особистісні якості суб'єкта діяльності, ми почали своє дослідження саме з вивчення спрямованості, що розкриває людину як особистість і суб'єкта діяльності в мотивах, інтересах, цінностях та інших особистісних утвореннях. Отримані результати дослідження спрямованості особистості показують, що серед досліджуваних 10%

– спрямовані на себе; 50% – спрямовані на спілкування; 40% – спрямовані на справу.

Основною детермінантою у виборі професії є професійна спрямованість. Якщо особистість задоволена своєю професійною діяльністю, в якій вона самоактуалізується, то, відповідно, вона задоволена і своїм особистим життям. І, навпаки, незадоволеність особистості професійною діяльністю призводить до загальної незадоволеності в особистому житті.

Все частіше люди радикально змінюють свою професію і їм подобається те, що протягом життя вони змінили дві, три, чотири, а то й більше кардинально різних видів діяльності. Люди приймають рішення змінити професію за різними причинами: стомлення, бажання професійного росту, нові інтереси чи можливості. Багато людей на середині свого життєвого шляху зустрічаються з необхідністю приймати рішення відносно своєї професії: деякі роблять так заради фінансового добробуту чи особистісного росту. У кожному випадку багато талановитих людей змушені приймати неочікувані рішення з приводу вибору професії.

Люди повинні вміти приймати гідні рішення про те, коли й як проводити зміну чи вибір професії. По мірі того, як ми дорослішаємо, накопичуємо досвід, знаходимо впевненість та захищеність, все складніше приймати ризиковані рішення, особливо через те, що вибір професії впливає на сім'ю. Але саме досвідчений психолог може допомогти таким людям навчитися приймати розумний вибір.

Перспективи подальших досліджень. Перспективними, на нашу думку, є подальші дослідження факторів, що впливають на рівень працездатності особистості, а також розробка програми розвитку працездатності з використанням сучасних методів практичної психології. Результати, одержані в дослідженні, можна використовувати в профдіагностичній та профконсультативній роботі практичного психолога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды. В 2 т. / Под ред. А. А. Бодалева и др. / Б. Г. Ананьев. – М.: Педагогика, 1980. – Т.1. 230 с.; Т.2. 240 с.

2. Избранные психологические труды. / Под ред. Л. И. Божович. – М., 1995. – 212 с.

3. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов, 1996. – 512 с.

4. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов. – Воронеж, 1996. – 400 с.

5. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы, эмоции / А. Н. Леонтьев. – М., 1971. – 346 с.

6. Лукашевич Н. П. Самоменеджмент: Как

достигнуть успеха в деловой карьере / Н. П. Лукашевич. – Харьков, 1998. – 125 с.

7. Немов Р. С. Практическая психология: Познание себя / Р. С. Немов. – М., 1999. – 320 с.

8. Пачковський Ю. Ф. Соціопсихологія підприємницької діяльності і поведінки / Ю. Ф. Пачковський. – Львів, 2000. – 272 с.

9. Трейси Б. Достижение максимума / Б. Трейси. – Минск, 2000. – 368 с.

10. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – М., 1986. – Т.1. – 408 с.

REFERENCES

1. Anan'ev, B. G. (1980). *Izbrannyye psichologicheskie trudy [Selected psychological works]*. Moscow: Pedagogika [in Russian].

2. Bozhovich, L. I. (Ed). (1995). *Izbrannyye psichologicheskie trudy [Selected psychological works]*. Moscow [in Russian].

3. Klimov, E. A. (1996). *Psihologiya professionalnogo samoopredeleniya [Psychology of professional self-determination]*. Rostov [in Russian].
4. Klimov, E. A. (1996). *Psihologiya professionala [Psychology of a professional]*. Voronezh [in Russian].
5. Leontev, A. N. (1971). *Potrebnosti, motivy, emotsii [Needs, motives, emotions]*. Moscow [in Russian].
6. Lukashevich, N. P. (1998). *Samomenedzhment: Kak dostignut uspekha v delovoy karere [Self-management: How to succeed in business]*. Kharkiv [in Russian].
7. Nemov, R. S. (1999). *Prakticheskaya psihologiya: Poznanie sebya [Practical psychology: self-knowledge]*. Moscow [in Russian].
8. Pachkovskiy, Yu.F. (2000). *Sotsiopsikhologhiia pidpriemnytskoi diialnosti i povedinky [Social Psychology of business]*. Lviv [in Ukrainian].
9. Treysi, B. (2000). *Dostizhenie maksimuma [Maximum achievement]*. Minsk [in Russian].
10. Khekhauzen, H. (1986). *Motivatsiya i deyatelnost [Motivation and activity]*. Moscow [in Russian].

Татьяна Анатольевна Каткова,
старший преподаватель кафедры психологии,
Надежда Григорьевна Фисина,
студентка 4-го курса,
ул. Ленина, 20, г. Мелитополь, Украина

Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого,

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВЛИЯНИЯ НАПРАВЛЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ СТАРШЕКЛАССНИКА НА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ ВЫБОР

Статья посвящена решению вопросов, связанных с исследованием факторов выбора профессии и направленности личности, выявлением личностных качеств субъектов деятельности, которые выбирают профессию. Выбор профессии и профессиональное обучение связаны с целым рядом проблем, решение которых немислимо без участия родителей, педагогов и психологов. Человек рассматривается как личность, обладающая социальным качеством, которое проявляется в его профессиональной деятельности. Это качество определяется следующими признаками: социально обозначенной целью деятельности; социальным статусом и ролью; нормами и ценностями, обуславливающими профессиональное поведение; уровнем образования и специальной подготовки. Проблему направленности личности относят к одной из самых сложных аспектов исследования психики. Авторы статьи отмечают, что в трудах украинских и зарубежных ученых проблема исследования особенностей влияния направленности личности на выбор профессиональной деятельности и удовлетворенность ею остается недостаточно разработанной. В статье представлены результаты теоретического анализа изучения проблемы влияния направленности личности на выбор профессиональной деятельности. В результате анализа литературы по проблеме исследования направленности личности, а также в результате изучения типов профессий и специфики профессионального самоопределения и проведенного исследования были выделены личностные характеристики, необходимые для успешного выбора профессиональной деятельности. В ходе теоретико-методологического анализа указанной проблемы авторы пришли к выводу, что основным детерминантом в выборе профессии является профессиональная направленность. Если личность довольна своей профессиональной деятельностью, в которой она самоактуализируется, то, соответственно, она довольна и своей личной жизнью. И, наоборот, неудовлетворенность личности профессиональной деятельностью приводит и к общей неудовлетворенности в личной жизни. На основе результатов экспериментального исследования были разработаны рекомендации по профессиональному самоопределению, которые могут быть использованы в профдиагностической и профконсультационной работе практического психолога. Одной из задач психолога при разработке профессиональных рекомендаций для конкретного человека является выявление устойчивых качеств личности, сферы интересов, которые могут обеспечивать устойчивую склонность к выбранной профессиональной деятельности.

Ключевые слова: деятельность человека, удовлетворенность трудом, направленность личности, ценностные ориентации, профессиональная деятельность, профессиональное самоопределение.

Tetiana Katkova,
senior lecturer, Department of Psychology,
Nadiia Fisina,
4th year student,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University,
20, Lenina Str., Melitopol, Ukraine

PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES OF THE INFLUENCE OF SENIOR SCHOOL STUDENTS' PERSONALITY ORIENTATION ON THEIR PROFESSIONAL CHOICE

The article deals with the issues, related to studying factors of choosing a profession and personality orientations; revealing personal qualities of senior school students, who are going to choose their future profession. Choosing an occupation and professional training are associated with a great number of problems, which are impossible to solve

without parents', teachers' and psychologists' help. A man is considered as a personality possessing a social quality, which manifests in his/her professional activities. This quality is determined by the following characteristics: socially defined aim of activity; social status and role in society; norms and values, which condition his/her professional behavior; the level of knowledge and special training. The issue of personality orientation is considered as one of the most important and difficult aspects of human psyche. The issue of peculiarities of influence of personal orientation on the professional choice and satisfaction with it still remains understudied both in domestic and foreign scientific sources. Some personal qualities necessary for the successful professional choice have been distinguished on the basis of scientific literature review on this topic. The theoretical and methodical analysis gives an opportunity to state that the main determinant in vocational choice is professional orientation. If an individual is satisfied with his/her work (professional activities), then he/she lives a fulfilled life. And on the contrary, the job dissatisfaction leads to general discontent with private life. Basing on the results of the carried out experiment some recommendations to professional self-determination have been developed. They can be used in professional diagnostic and consulting activities of psychologists. One of the main tasks of a psychologist when dealing with professional recommendations for a certain person is revealing stable personality qualities, sphere of interests, which provide stable orientation to the chosen occupation.

Keywords: human activities, satisfaction with work, personal orientation, value orientations, professional activities, professional self-determination.

Рецензент: доктор психологічних наук, професор О. М. Лозова

Подано до редакції 08.06.2015
